

บทที่ 5

บทสรุป

จากการศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรม 4 เรื่องซึ่งได้รับอิทธิพลจากตำนานโพรมีเทอุส ผู้วิจัยพบว่าโพรมีเทอุสมีลักษณะแตกต่างกันไปในแต่ละเรื่อง เอสคิลุสเป็นนักเขียนคนแรกที่ทำให้ความสำคัญกับบทบาทของโพรมีเทอุสในเทวดาตำนานกรีก เขาได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมของเฮลิโอดแล้วนำมาแต่งเป็นบทละครว่าด้วยวีรกรรมของโพรมีเทอุสโดยตรง โพรมีเทอุสในเรื่อง *Prometheus Bound* เป็นวีรบุรุษผู้มีเมตตาและเป็นต้นกำเนิดแห่งความมีอารยธรรมของมนุษย์ รวมทั้งเป็นตัวแทนของนักปฏิวัติต่อต้านอำนาจเผด็จการ ต่อมาในเรื่อง *Prometheus Unbound* ของเชลลีย์ เขากลายมาเป็นตัวแทนของพระเยซูคริสต์ผู้เสียสละแม้ชีวิตตนเองเพื่อปกป้องมวลมนุษยชาติ โพรมีเทอุสในเรื่องนี้มีแต่ความรักและการให้อภัย อย่างไรก็ตามเขายังคงเข้มแข็งและไม่ยอมอ่อนน้อมขอความเมตตาจากซุส ส่วนเรื่อง *Frankenstein ; or , the Modern Prometheus* นั้นมีลักษณะแตกต่างไปจากเรื่องอื่นๆ มาก เพราะผู้แต่งมีจุดประสงค์จะสร้างตำนานใหม่โดยไม่ยึดติดกับโครงเรื่องในตำนานเดิม ดังนั้นโพรมีเทอุสในนวนิยายของแมรี เชลลีย์ จึงกลายเป็นโพรมีเทอุสสมัยใหม่ที่ชื่อวิคเตอร์ แฟรงเกนสไตน์ ความสามารถในการชุบชีวิตมนุษย์ของโพรมีเทอุสสมัยใหม่มาจากกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และการเรียนรู้ด้วยตนเอง ไม่ใช่พลังอำนาจเหนือธรรมชาติดังเช่นโพรมีเทอุสในบทละครของเอสคิลุส ความเปลี่ยนแปลงเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าเมื่อวิทยาศาสตร์เจริญก้าวหน้ามากขึ้นและมนุษย์เข้าใจที่มาของปรากฏการณ์ธรรมชาติต่างๆ ไม่ได้เกิดจากการดลบันดาลของเทพเจ้า ความเกรงกลัวและความศรัทธาเชื่อมั่นในอำนาจของเหล่าเทพเจ้าจึงลดน้อยลง อย่างไรก็ตามนักเขียนสมัยใหม่ยังคงรับอิทธิพลจากเทวดาตำนานแต่นำมาปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับยุคสมัยและแนวความคิดของตน ทั้งนี้เพราะเทวดาตำนานเป็นสิ่งที่คนทั่วไปรู้จักคุ้นเคยอยู่แล้ว นักเขียนจึงสามารถนำตัวละครในตำนานมาใช้ได้โดยไม่ต้องเสียเวลาปูพื้นถึงภูมิหลังของตัวละคร ดังเช่นเมื่อนำตำนานฮิโดิปุสมาใช้ ผู้อ่านก็จะทราบได้ทันทีว่าเรื่องราวต้องเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์อันมีสาเหตุมาจากการที่ถูกชายรักแม่และเกลียดพ่อของตนเอง ได้มีนักเขียนนำตำนานโพรมีเทอุสมาใช้ในลักษณะนี้เช่นกันนั่นคืออองเดร ซิดผู้แต่งวรรณกรรมเรื่อง

Le Prométhée Mal Enchaîné ในเรื่องนี้ที่คิดสร้างโครงเรื่องขึ้นใหม่ทั้งหมดและเลือกนำตัวละครในตำนานมาใช้เพียง 3 ตัวคือซุส โพรมีทีอุสและนกออินทรี แต่ผู้อ่านก็เข้าใจได้ว่าซุสและโพรมีทีอุสเป็นสัญลักษณ์แทนอำนาจ 2 ฝ่ายที่อยู่ตรงกันข้ามและคอยควบคุมความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ ฝ่ายหนึ่งคือซุสผู้คอยผลักดันให้มนุษย์เผชิญกับสถานการณ์ที่ยากลำบากแล้วปล่อยให้ดิ้นรนเอาตัวรอดด้วยตนเอง แม้มนุษย์จะประสบความสำเร็จหรือเสียชีวิตซุสก็ไม่สนใจช่วยเหลือ ในขณะที่อำนาจอีกฝ่ายหนึ่งคือโปรเมเตพยายามกระตุ้นให้มนุษย์ตระหนักถึงนกออินทรีหรือความเป็นปัจเจกชนที่ทุกคนมีอยู่ในตัว และยึดถือแนวคิดที่เป็นอุดมคติโดยไม่สนใจว่าจะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้หรือไม่ ซึ่งถ้ามนุษย์ตกเป็นทาสของอำนาจฝ่ายโปรเมเตก็จะประสบความสำเร็จเช่นกัน ผู้แต่งนำตัวละครในตำนานมาใช้เป็นสัญลักษณ์เพื่อให้ผู้อ่านตระหนักว่าทุกคนควรกำหนดชะตาชีวิตด้วยตนเองและรู้จักปรับตัวไปตามสถานการณ์เพื่อให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ความแตกต่างของตำนานโพรมีทีอุสในวรรณกรรมทั้ง 4 เรื่องดังได้กล่าวมานี้แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการด้านกลวิธีการนำตำนานมาประยุกต์ใช้ในวรรณกรรมซึ่งผู้วิจัยรวบรวมไว้ทั้งสิ้น 4 วิธีดังต่อไปนี้

- 1) การนำตำนานมาใช้โดยคงเนื้อเรื่องหลักไว้ตามเดิม
- 2) การรับอิทธิพลจากบทละครกรีกโรมันแล้วนำมาแต่งเพิ่มเติม
- 3) การนำตำนานเดิมมาสร้างเป็นตำนานใหม่
- 4) การนำตำนานมาใช้เป็นสัญลักษณ์

พัฒนาการด้านกลวิธีการนำตำนานมาใช้ในวรรณกรรมทั้ง 4 วิธีนี้ชี้ให้เห็นชัดเจนว่ายิ่งเวลาผ่านไปนานเท่าไร การนำตำนานมาใช้โดยคงเนื้อเรื่องไว้เหมือนในสมัยกรีกโรมันก็ยิ่งน้อยลงทุกที นักเขียนตั้งแต่ช่วงปลายศตวรรษที่ 18 จนถึงปัจจุบันมักจะนำตำนานเดิมมาสร้างเป็นตำนานใหม่หรือไม่ก็เลือกตัวละครสำคัญๆมาใช้เป็นสัญลักษณ์เช่นที่โพรมีทีอุสผู้ขโมยไฟจากสรวงสวรรค์มาให้มนุษย์กลายเป็นวิศเตอร์ แฟรงเกนสไตน์ในนวนิยายของแมรีเชลลีย์ หรือในทางการเมือง เขาก็ถูกนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์แทนการต่อต้านความอยุติธรรมต่างๆอย่างเข้มแข็งอดทนและไม่ยอมพ่ายแพ้ แม้ว่าตนเองจะต้องทนทุกข์ทรมานมากเพียงไรก็ตาม นอกจากนั้นในนวนิยายสมัยใหม่บางเรื่องผู้อ่านที่มีพื้นความรู้เกี่ยวกับเทวดาตำนานจะทราบที่ตัวละครเอกในเรื่องได้รับอิทธิพลจากตำนานใดทั้งที่ผู้แต่งไม่ได้อ้างถึงชื่อตัวละครในตำนานเลย นับว่าเป็นการนำตำนานมาประยุกต์ใช้ให้มีลักษณะร่วมสมัยมากขึ้น ไม่ว่าผู้อ่านจะรู้จักเทวดาตำนานหรือไม่ก็สามารถอ่านและเข้าใจวรรณกรรมเรื่องนั้นๆได้ หากแต่ผู้ที่รู้เรื่องเทวดาตำนานมาก่อนจะได้รับประโยชน์จากการอ่านวรรณกรรมมากกว่าและเข้าใจลึกซึ้งถึง

เหตุผลในการตัดสินใจทำสิ่งต่างๆของตัวละคร ดังนั้นถึงแม้ว่ากลวิธีการนำตำนานมาใช้ในวรรณกรรมจะเปลี่ยนแปลงไป เทวดานานก็ยังคงมีความสำคัญและนำมาประยุกต์ใช้ได้ทุกยุคทุกสมัย

นอกจากจะรวบรวมกลวิธีการนำตำนานมาใช้ในวรรณกรรมแล้ว ผู้วิจัยยังศึกษาแก่นเรื่องในวรรณกรรมทั้ง 4 ฉบับโดยละเอียดแล้ววิเคราะห์ว่าความแตกต่างของตำนานโพรมีทิวสในแต่ละเรื่องนั้นสอดคล้องและช่วยสนับสนุนแก่นเรื่องหรือไม่ ซึ่งผู้วิจัยก็ได้ข้อสรุปว่าแก่นเรื่องมีอิทธิพลต่อความหลากหลายของการนำตำนานโพรมีทิวสมาใช้ใน วรรณกรรมอย่างแท้จริง ความเปลี่ยนแปลงที่เห็นเด่นชัดที่สุดเกิดขึ้นกับตัวละคร ทั้งเฮสคิลุส เซลลีย์ แมรี เซลลีย์และซิดใช้วิธีการคล้ายคลึงกันนั่นคือเปลี่ยนแปลงลักษณะอุปนิสัยของตัวละครโพรมีทิวสและเพิ่มเติมตัวละครทั้งที่มีอยู่แล้วในตำนานและผู้แต่งสร้างขึ้นใหม่เพื่อสื่อถึงแก่นเรื่องโดยตรง ดังจะเห็นได้จากที่ไอโอเป็นตัวแทนของผู้ที่ตกเป็นเหยื่อการใช้อำนาจแบบเผด็จการของซุสในเรื่อง *Prometheus Bound* และเอเซียกับเดโมกออร์กอนช่วยสื่อแก่นเรื่องความรักและความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของสรรพสิ่งในเรื่อง *Prometheus Unbound* ของเซลลีย์ การเปลี่ยนแปลงแก่นเรื่องและตัวละครส่งผลให้องค์ประกอบอื่นๆในวรรณกรรมได้แก่โครงเรื่อง ฉาก เวลาและสถานที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย ยกตัวอย่างเช่นเรื่อง *Le Prométhée Mal Enchaîné* ซึ่งมีแก่นเรื่องเกี่ยวข้องกับสถานภาพของมนุษย์ในสังคมสมัยใหม่ ฉากของเรื่องจึงย้ายจากยอดเขาคอเคซัสไปอยู่ที่กรุงปารีสในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 โพรมีทิวสมาใช้ชีวิตร่วมกับมนุษย์ปุถุชนเช่นดาไมแกลสและโกแกลส ทั้งนี้เพราะผู้แต่งมีจุดประสงค์จะแสดงให้เห็นความไม่มีแก่นสารและการขาดความเป็นปัจเจกบุคคลของมนุษย์ในสังคมที่วิทยาศาสตร์และวัตถุนิยมเจริญก้าวหน้ามากจนกระทั่งมนุษย์ตกเป็นทาสของวัตถุและเงินตรา รวมทั้งไม่คำนึงถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ การนำตำนานมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับแก่นเรื่องจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ตำนานโพรมีทิวสในวรรณกรรมฉบับต่างๆมีลักษณะแตกต่างกันออกไปและสะท้อนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่างยุคต่างสมัยได้อย่างชัดเจน

สืบเนื่องจากที่วรรณกรรมทั้ง 4 ฉบับแต่งในยุคสมัยต่างกัน ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญกับการศึกษาถึงบริบททางประวัติศาสตร์และภูมิหลังของผู้แต่งควบคู่ไปกับการวิเคราะห์ตัวบทวรรณกรรม และผลการวิจัยก็แสดงให้เห็นว่าความเปลี่ยนแปลงทั้งทางการเมืองและสังคมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมทั้ง 4 เรื่อง เหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ที่ผู้วิจัยรวบรวมไว้ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้แก่การต่อต้านอำนาจเผด็จการ เหตุผลจลนหลังการปฏิวัติฝรั่งเศส สังคมสมัยโรแมนติก ความตกต่ำด้านสถานภาพของมนุษย์และพัฒนาการด้านความเชื่อใน

พระเจ้า ผู้แต่งที่รับอิทธิพลจากเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองอาจไม่ระบุชัดเจนว่าเขาถ่ายทอดเหตุการณ์นั้นมาจากความสับสนวุ่นวายในประเทศใดหรือยุคสมัยใด ผู้อ่านมีหน้าที่จะต้องย้อนกลับไปศึกษาสภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์ในช่วงที่เขาแต่งวรรณกรรมเรื่องนั้นๆ แล้วนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับภูมิหลังของผู้แต่งว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์เหล่านั้นหรือไม่ด้วยตนเอง ดังเช่นเรื่อง *Prometheus Bound* ของเอสคิลุส ถ้าวิเคราะห์แต่ตัวบทโดยไม่ศึกษาชีวประวัติของเขา ผู้อ่านก็จะไม่ทราบเลยว่าเอสคิลุสเคยไปอยู่ที่หมู่เกาะซิชิลีและถ่ายทอดรูปแบบการใช้อำนาจของซุสมาจากการปกครองแบบเผด็จการในราชสำนักของเฮียโร หรือถ้าไม่ทราบว่าแมรี เซลลีย์และครอบครัวของเธอรู้จักคุ้นเคยกับนักการเมืองชาวฝรั่งเศสกลุ่มซึ่งแดงก็อาจคิดว่าเรื่อง *Frankenstein ; or , the Modern Prometheus* เป็นเพียงเรื่องราวของนักวิทยาศาสตร์คนหนึ่งที่ตั้งสร้างสิ่งประดิษฐ์ขึ้นมาแล้วไม่สามารถควบคุมมันได้เท่านั้น แต่แท้จริงแล้วนวนิยายเรื่องนี้มีนัยทางการเมืองด้วย แมรี เซลลีย์เตือนให้ผู้อ่านตระหนักถึงความหายนะที่จะเกิดขึ้นตามมาภายหลังการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองและอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับผู้ริเริ่มขบวนการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงดังจะเห็นตัวอย่างจากชะตากรรมของนักการเมืองกลุ่มซึ่งแดงผู้ถูกโค่นล้มและสังหารโดยพวกชาโกลแบงซึ่งพวกซึ่งแดงเองเป็นผู้สนับสนุนให้คนเหล่านี้รวมตัวกัน

ประเด็นสำคัญประการหนึ่งซึ่งปรากฏอยู่ในวรรณกรรมทุกเรื่องคือแนวคิดเกี่ยวกับพระเจ้า วรรณกรรมทั้ง 4 เรื่องต่างได้รับอิทธิพลจากตำนานโพรมิเทอุสของกรีกเหมือนกัน แต่แนวคิดและความเชื่อในพระเจ้ากลับแตกต่างกันไปอย่างชัดเจน บทละครของเอสคิลุสแสดงถึงการยอมรับในพลังอำนาจของเทพเจ้าอย่างไม่มีข้อสงสัย แม้ผู้แต่งจะเริ่มตระหนักว่าพระเจ้าโหดร้ายและไม่ทรงมีเมตตาต่อมนุษย์เลย แต่เอสคิลุสก็ยังยอมรับว่ามนุษย์ไม่มีทางเอาชนะอำนาจของเหล่าเทพเจ้าได้ ต่อมาในเรื่อง *Prometheus Unbound* ของเซลลีย์ซึ่งผู้แต่งต่อต้านสถาบันศาสนาย่างรุนแรง แต่เขากลับศรัทธาและชื่นชมคำสอนเรื่องความรักและการให้อภัยของพระเยซูคริสต์จนถึงกับนำมาใช้เป็นแก่นเรื่องในบทละคร สำหรับนวนิยายของแมรี เซลลีย์ซึ่งแต่งในช่วงระยะเวลาใกล้เคียงกัน เธอเริ่มท้าทายอำนาจของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของและคิดว่ามนุษย์บางกลุ่มเช่นพวกนักวิทยาศาสตร์ก็สามารถควบคุมธรรมชาติและจักรวาลได้เช่นกัน แต่แล้วประเด็นนี้ก็กลับอ่อนลงในตอนท้ายเรื่องซึ่งแมรี เซลลีย์กำหนดให้ตัวละครเอกได้รับความทุกข์ทรมานจนเสียชีวิตในที่สุดซึ่งตีความได้ว่าเป็นบทลงโทษสำหรับผู้ที่กล้าท้าทายอำนาจของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ และในเรื่องสุดท้ายคือ *Le Prométhée Mal Enchaîné* ผู้แต่งปฏิเสธความเชื่อในพระเจ้าโดยสิ้นเชิง ชี้ให้เห็นความสำคัญกับคุณค่าของความเป็นมนุษย์และสนับสนุนให้ผู้

อ่านควบคุมและกำหนดชะตากรรมของตนเอง ความแตกต่างดังกล่าวมานี้แสดงให้เห็นว่า ความเปลี่ยนแปลงด้านความคิด ความเชื่อและวิถีชีวิตที่แตกต่างกันของคนแต่ละยุคแต่ละสมัยมีอิทธิพลต่อการนำตำนานมาประยุกต์ใช้ในวรรณกรรม บริบทจากประวัติศาสตร์และ ภูมิหลังของผู้แต่งมีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะนอกจากจะสะท้อนภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป แล้วยังมีอิทธิพลต่อแนวคิดและมุมมองของนักเขียน รวมทั้งทำให้เกิดพัฒนาการด้านกลวิธีการนำตำนานมาใช้ในวรรณกรรมอีกด้วย

ผลที่ได้จากการศึกษาเปรียบเทียบครั้งนี้เป็นข้อพิสูจน์ถึงสมมุติฐานที่ตั้งไว้ก่อนหน้า การวิจัยว่าความหลากหลายของการนำตำนานโพรมีทีอุสมาใช้ในวรรณกรรมฉบับต่างๆ มีสาเหตุมาจากที่ผู้แต่งทั้ง 4 คนต้องการนำเสนอแนวคิดและมุมมองแตกต่างกัน อีกทั้งได้รับ อิทธิพลจากบริบททางประวัติศาสตร์ทั้งด้านการเมือง สังคมและแนวความคิด รวมทั้งภูมิหลัง และสภาพแวดล้อมของผู้แต่งซึ่งถ่ายทอดผ่านผลงานวรรณกรรม นอกจากนี้วิทยานิพนธ์ ฉบับนี้ยังแสดงให้เห็นว่าเทวดานานกรีกมีความเป็นสากล นำมาใช้ได้กับการแต่งวรรณกรรม ทุกยุคสมัยและทุกชาติทุกภาษา ดังจะเห็นตัวอย่างจากตำนานโพรมีทีอุสซึ่งเอื้อต่อการนำไปดัดแปลงเป็นบทละครหรือนวนิยายเพื่อเสนอทัศนคติทั้งทางการเมืองและสังคม เพราะ ลักษณะของโพรมีทีอุสผู้มีความเข้มแข็งอดทนและไม่ยอมแพ้แก่การใช้อำนาจในทางที่ผิดยังคงพบเห็นได้จนถึงปัจจุบันจากพวกนักต่อสู้เพื่อเรียกร้องความยุติธรรมหรือนักปฏิวัติในประเทศต่างๆ ดังนั้นการนำตำนานโพรมีทีอุสมาใช้ในวรรณกรรมทั้ง 4 เรื่องจึงเป็นเครื่อง ยืนยันว่าเทวดานานกรีกจะยังคงอยู่ตลอดไปทุกยุคทุกสมัย แต่อาจมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไป บ้างตามกาลเวลา